

Nie zamyka się w „skorupie” uczonego

Studia i szkice ofiarowane Profesorowi Wiesławowi Pusiowi
w osiemdziesiątą rocznicę urodzin

pod redakcją Jarosława Kity

**Nie zamyka się
w „skorupie” uczonego**

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
ŁÓDZKIEGO

Nie zamyka się w „skorupie” uczonego

Studia i szkice ofiarowane Profesorowi Wiesławowi Pusiowi
w osiemdziesiątą rocznicę urodzin

pod redakcją Jarosława Kity

 WYDAWNICTWO
UNIwersytetu
ŁÓDZKIEGO

Łódź 2020

Jarosław Kita – Uniwersytet Łódzki, Wydział Filozoficzno-Historyczny
Katedra Historii Polski XIX wieku, 90-219 Łódź, ul. Kamińskiego 27a

RECENZENT

Robert Lipelt

REDAKTOR INICJUJĄCY

Iwona Gos

REDAKCJA I KOREKTA TECHNICZNA

Wojciech Grzegorzcyk

SKŁAD I ŁAMANIE

Tomasz Pietras

PROJEKT OKŁADKI

Sebastian Buzar

Zdjęcia wykorzystane na okładce: Narodowe Archiwum Cyfrowe

sygn. 3/1/0/6/2236/2

sygn. 3/1/0/17/12385/1

sygn. 3/2/0/-/8551/1

sygn. 3/2/0/-/8557/1

© Copyright by Authors, Łódź 2020

© Copyright for this edition by Uniwersytet Łódzki, Łódź 2020

Wydane przez Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego

Wydanie I. W.09935.20.0.K

Ark. wyd. 23,0; ark. druk. 24,0

ISBN 978-83-8220-266-3

e-ISBN 978-83-8220-267-0

Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego

90-131 Łódź, ul. Lindleya 8

www.wydawnictwo.uni.lodz.pl

e-mail: ksiegarnia@uni.lodz.pl

tel. 42 665 58 63

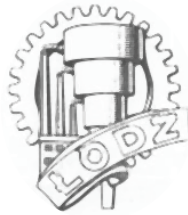
Amir

SPIS TREŚCI

Tabula Gratulatoria	9
Słowo wstępne (JAROSŁAW KITA)	13
JAROSŁAW KITA, Pół wieku w służbie nauki i Alma Mater	15
RAFAŁ STOBIECKI, Historyk akademicki w świecie historii alternatywnych. Kilka uwag, nie tylko sceptycznych	37
GRZEGORZ MARKIEWICZ, Biznesowe modele zarządzania teatrem operowym w XVII–XVIII w.	49
KRZYSZTOF ŚLUSAREK, Galicja Zachodnia w świetle statystyk z Galicyjskiej Krajowej Dyrekcji Skarbu we Lwowie z lat 1801–1802	67
DARIUSZ ZŁOTKOWSKI, Akta notarialne i księgi wieczyste niedocenianym źródłem w badaniu historii gospodarczej XIX–XX w. (na przykładzie guberni piotrkowskiej)	93
RAFAŁ WIKTOR KOWALCZYK, Przemysł hutniczy w Warszawie – efemeryda niedojrzałej polityki gospodarczej Rosjan z lat 70. i 80. XIX stulecia	113
JERZY SZCZEPAŃSKI, Pionier przemysłu kieleckiego – Alfons Welke	129
MACIEJ SZYMCZYK, Młyn papierniczy w Dusznikach-Zdroju w kontekście starań o wpis na listę UNESCO najcenniejszych europejskich młynów papierniczych	137
EWELINA MARIA KOSTRZEWSKA, „Kura domestika” i <i>Homo oeconomicus</i> . Impresje o hodowli drobiu i gospodarowaniu ziemianek Królestwa Polskiego na przełomie XIX i XX w.	155
KAROL CHYŁAK, Pracownicze kasy emerytalne łódzkich przedsiębiorstw użyteczności publicznej w okresie międzywojennym	169
ANDRZEJ LECH, Mniejszość żydowska w myśli agrarystycznej polskiego ruchu ludowego	189
JANUSZ FRENKEL, Kuchnia koszerna w święta żydowskie. Magia żydowskich potraw. Szabat, szabas, szabes	205
JAROSŁAW KITA, Łódź lat 20. XX w. w oglądzie pisarza i publicysty Alfreda Döblina ...	219

KAMIL ŚMIECHOWSKI, Rozwój kultury w Łodzi w XIX i XX w. w kontekście tożsamości miasta	237
JOANNA SOSNOWSKA, Wokół genezy i początków działalności Oddziału Łódzkiego Robotniczego Wydziału Wychowania Dziecka i Opieki nad Nim (1923–1926) ...	253
MARTA SIKORSKA-KOWALSKA, Droga kobiet do parlamentu w świetle rozważań i dylematów Marii Dulębianki	269
ANETA BOŁDYREW, Osiągnięcia i porażki na niwie naukowej, społecznej i prywatnej Heleny Radlińskiej w świetle historiografii i materiałów (auto)biograficznych. Szkic do problemu	283
JERZY GAPYS, Ziemiaństwo polskie w obliczu zagłady. Totalitaryzm niemiecki i radziecki wobec ziemiaństwa w okupowanej Polsce w latach 1939–1945	305
PIOTR SZKUTNIK, Sytuacja Kościoła katolickiego w Księstwie Warszawskim i Królestwie Polskim (do 1867 r.)	329
TOMASZ GOCEL, Represje władz komunistycznych wobec organizatorów i nauczających religii w punktach katechetycznych na terenie diecezji kieleckiej w latach 1961–1964	341
ARKADIUSZ RZEPKOWSKI, Stan wojenny w Polsce w świetle prasy łódzkiej	361

TABULA GRATULATORIA

Prof. dr hab. Antoni Różalski
Rektor Uniwersytetu Łódzkiego

Szanowny Pan
Prof. dr hab. Wiesław Puś
Zakład Antropologii Kulturowej
Wydział Filozoficzno-Historyczny
Uniwersytetu Łódzkiego

Szanowny Panie Rektorze,

Korzystając z zaproszenia osób przygotowujących monografię poświęconą Panu Rektorowi z okazji jubileuszu, pragnę przekazać w imieniu społeczności akademickiej Uniwersytetu Łódzkiego serdeczne gratulacje osiągnięć, przede wszystkim Pana Profesora jako naukowca, historyka skoncentrowanego na badaniach historii społeczno-gospodarczej Polski, dziejów łódzkich Żydów oraz historii wielokulturowej i wielonarodowej Łodzi, ale także dydaktyka zaangażowanego w wykształcenie wielu pokoleń absolwentów historii UŁ. Chcę też podkreślić wielki wkład Pana Profesora w kształcenie młodych kadr badawczych i działania na rzecz naszej uczelni jako dziekana Wydziału Filozoficzno-Historycznego, prorektora i rektora UŁ. Pełniąc wiele funkcji na naszym uniwersytecie zyskał Pan Profesor zasłużenie szacunek i wdzięczność naszej społeczności uczelnianej, a jako naukowiec uznanie środowiska historyków polskich i z zagranicy.

Ja miałem zaszczyt poznać bliżej Pana Rektora w okresie sprawowania przez Pana wymienionych wyżej funkcji rektorskich. Pamiętam z wdzięcznością moje wizyty jako Dziekana Wydziału Biologii i Ochrony Środowiska w Pana Rektora gabinecie i rozmowy, na które Pan Rektor zawsze miał czas, zainteresowanie naukami eksperymentalnymi („twardymi” jak je Pan nazywał) i przychylność realizacji planów badawczych i inwestycyjnych tego obszaru

tel.: (048) 042 635 40 02
ul. Narutowicza 68, 90-136 Łódź
e-mail: rektor@uni.lodz.pl

➔ www.uni.lodz.pl

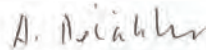
2

naukowego i dydaktycznego UŁ. Wiele decyzji podejmowanych w tamtym okresie przez Pana Rektora przyczyniło się do znaczącego rozwoju nie tylko biologii, ale i innych dyscyplin doświadczalnych. Pamiętamy w szczególności zdecydowane wystąpienie Pana Rektora w MNSW w obronie dwóch dużych projektów inwestycyjnych finansowanych z funduszy UE, które zamierzano skreślić z listy rankingowej. Dziś wiemy, że ich realizacja znacząco poprawiła stan zaplecza badawczego, a przede wszystkim dydaktycznego Wydziałów Biologii i Ochrony Środowiska, Fizyki i Informatyki Stosowanej oraz Chemii, a także Ekonomiczno-Socjologicznego. Dziękuję też za zaufanie i powierzenie mi funkcji koordynatora realizacji tych projektów, dzięki czemu mogłem lepiej poznać uniwersytet.

Chciałbym też serdecznie podziękować Panu Rektorowi za przygotowanie II wydania Zarysu historii Uniwersytetu Łódzkiego 1945-2020 z okazji 75-lecia UŁ z prezentacją mojej kadencji rektorskiej.

Dziękując Panu Rektorowi za wszystko, co Pan Rektor zrobił dla naszego uniwersytetu, proszę o przyjęcie najserdeczniejszych życzeń dużo zdrowia, satysfakcji z dotychczasowych osiągnięć, realizacji z sukcesem planów i zamierzeń oraz wszelkiej pomyślności w życiu osobistym i rodzinnym.

Z wyrazami szacunku

Prof. dr hab. Antoni Różalski
Rektor Uniwersytetu Łódzkiego

Łódź, 3 sierpnia 2020 r.

**WYDZIAŁ
FILOZOFICZNO-
-HISTORYCZNY**
Uniwersytet Łódzki

Łódź, dnia 17 kwietnia 2020 r.

Szanowny i drogi Jubilatcie,

Panie Profesorze, w imieniu społeczności Wydziału Filozoficzno-Historycznego Uniwersytetu Łódzkiego mam honor złożyć Panu najlepsze życzenia z okazji osiemdziesiątych urodzin, gratulując Panu osiągnięć i życząc zdrowia, a nadto wytrwałości w realizowaniu kolejnych celów.

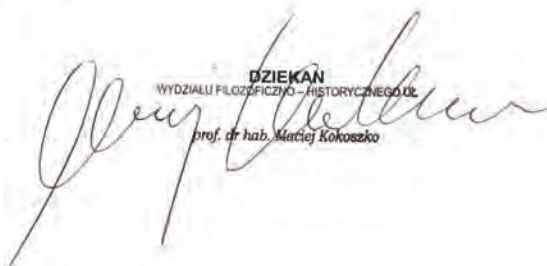
Patrząc wstecz na swoje życie, może Pan być z siebie dumny. Nie wszyscy bowiem, jak Pan, napisali w swym życiu blisko dwie setki dzieł naukowych. Jeszcze mniej liczni spośród nich, dzięki swemu poświęceniu się nauce, potrafili osiągnąć mądrość. Panu się to udało.

Niewielu tylko, tak jak Pan, może cieszyć się z tak licznych zasłużonych zaszczytów. Wspomnę tylko niektóre z nich. Był Pan znakomitym dziekanem, a potem rektorem naszego Uniwersytetu. Pełniąc te funkcje, nie tylko potrafił Pan zarządzać, ale dawać impulsy rozwoju, nigdy przy tym nie rezygnując z kultywowania tradycyjnych wartości Uniwersytetu Łódzkiego.

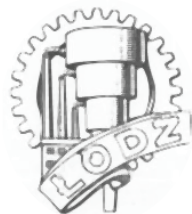
Teraz, osiągnąwszy pełną dojrzałość, jest Pan też wystraszająco młody i pełen energii, by realizować swe dalsze plany, to znaczy przez długie lata jeszcze zajmować się tym, co Pan umiłował, a więc nauką i pracą dla dobra naszego Wydziału i Uniwersytetu.

Jest Pan dla nas niedościgłym wzorem człowieka spełnionego.

Ad multos annos Panie Profesorze.

DZIEKAN
WYDZIAŁU FILOZOFICZNO-HISTORYCZNEGO UL
prof. dr hab. Maciej Kokoszko

SŁOWO WSTĘPNE

Jubileusz osiemdziesiątych urodzin i ponad pół wieku pracy naukowej i dydaktycznej prof. dra hab. Wiesława Pusia stały się istotnym pretekstem dla Jego przyjaciół, kolegów, współpracowników, uczniów oraz osób, dla których był recenzentem na różnych szczeblach ich kariery naukowej, do przygotowania i uhonorowania Go księgą pamiątkową. Profesorowi dedykowany jest zbiór studiów i szkiców przygotowanych przez badaczy, głównie historyków, z różnych polskich ośrodków naukowych, które podejmują treści odzwierciedlające Jego szerokie spektrum głównych zainteresowań badawczych, a mianowicie historia gospodarcza i społeczna, dzieje Żydów i przeszłość Łodzi. Pod względem chronologicznym niemal wszystkie teksty podejmują zagadnienia umiejscowione w XIX i XX w. i w większości dotyczą historii ojczystej.

Nieżyjący już były Rektor Uniwersytetu Łódzkiego, prof. dr hab. Stanisław Liszewski, w książeczce z serii „Sylwetki Łódzkich Uczonych”, wydawanej przez Łódzkie Towarzystwo Naukowe, tak m.in. scharakteryzował Profesora-Jubilata:

Droga życiowa Wiesława Pusia jest charakterystyczna dla tej grupy społeczności akademickiej, która urodziła się w przededniu wybuchu II wojny światowej lub w okresie okupacji hitlerowskiej [...]. Jego kariera naukowa zależała przede wszystkim od cech osobistych takich jak: zdolności, pracowitość i upór, który był potrzebny, aby pokonać liczne bariery i trudności. Cechy te pozwoliły Wiesławowi Pusiowi po ukończeniu studiów historycznych na Uniwersytecie Łódzkim i krótkim epizodzie w zawodzie nauczyciela podjąć pracę naukową w macierzystej uczelni i krok po kroku piąć się w górę wzbogacając swoją wiedzę i zdobywając kolejne stopnie i tytuły naukowe, a także ważne funkcje akademickie. [...] uważam [prof. W. Pusia – J.K.] za człowieka uczciwego, sprawnego organizatora, bardzo wyczułonego na sprawy studenckie, a nade wszystko lojalnego kolegę, na którego można było zawsze liczyć, zwłaszcza w sytuacjach trudnych¹.

Przytoczony fragment wypowiedzi prof. S. Liszewskiego znakomicie i trafnie charakteryzuje sylwetkę Jubilata, który dewizę – „służba nauce” – traktuje

---

¹ *Sylwetki łódzkich uczonych. Profesor Wiesław Puś*, z. 98, red. J. Kita, ŁTN, Łódź 2010, s. 6.

wyjątkowo szeroko. Przecież niejednen z badaczy poświęcił swe życie pracy naukowej tak dalece, że za zbędną stratę czasu uważał wszystko, co nie służyło rozwojowi jego badań. Rzeczywiście trudno znaleźć w środowiskach akademickich osoby, które potrafią umiejętnie i, co należy wyraźnie podkreślić, z sukcesem łączyć obowiązki badacza i nauczyciela akademickiego z ponadprzeciętną działalnością organizacyjną nie tylko w ramach swojej uczelni. Niewątpliwie do tej nielicznej grupy zalicza się właśnie Profesor Wiesław Puś, który przez ponad pół wieku godził (i czyni to z powodzeniem nadal) pracę naukową i dydaktyczną z działaniami organizacyjnymi na rzecz rozwoju Wydziału Filozoficzno-Historycznego, Uniwersytetu Łódzkiego, a nawet łódzkiego i ogólnopolskiego środowiska akademickiego. Jego ogromne doświadczenie jest bezcenne, a autorytet niekwestionowany. Jednocześnie Profesor miał i ma szereg pasji i pozanaukowych zainteresowań, a do najważniejszych zalicza film oraz współczesną sztukę awangardową i literaturę polityczną. Z dawniejszych Jego hobby wymienić należy lekkoatletykę i pływanie. Ponadto w kręgu zainteresowań Profesora pozostaje astrofizyka – dziedzina jakże odległa od historii uprawianej z zamiłowaniem i pasją. Patrząc więc poprzez pryzmat rozległego spektrum wszelakich form Jego aktywności ten tom jubileuszowy został z rozmysłem opatrzony tytułem – Nie zamyka się w „skorupie” uczonego.

Dedykowaną Profesorowi Wiesławowi Pusiowi księgę jubileuszową otwiera szczególna Tabula Gratulatoria, w której zamieszczono serdeczne słowa JM Rektora UŁ, prof. dra hab. Antoniego Różalskiego w imieniu społeczności uniwersyteckiej i Dziekana Wydziału Filozoficzno-Historycznego UŁ, prof. dra hab. Macieja Kokoszko, w imieniu społeczności wydziałowej. Następnym elementem książki jest obszerny życiorys naukowy oraz bibliografia prac drukowanych Profesora. Dalej znalazły się studia i szkice autorstwa kilku pokoleń badaczy, a przede wszystkim przyjaciół, kolegów i uczniów. Zakres chronologiczny i tematyczny tych tekstów jest szeroki, jednak wkomponowują się w różne aspekty zainteresowań badawczych Profesora. Pragnę w tym miejscu serdecznie podziękować wszystkim Autorom, którzy łaskawie przyjęli zaproszenie do udziału w tym przedsięwzięciu intelektualnym i wydawniczym, poświęcili swój czas i wiedzę, aby przygotować odpowiednie teksty. Wypada mieć tylko nadzieję, iż publikacja dostarczy Jubilatowi, jak i innym Czytelnikom, wartościowej i inspirującej lektury.

Jubilatowi wypada życzyć zdrowia i pogody ducha, a ponadto dalszych sukcesów zawodowych i powodzenia w życiu osobistym. Aby Jego serdeczność, życzliwość, tolerancja i rada nieustannie towarzyszyły przyjacielom, współpracownikom i uczniom.

PÓŁ WIEKU W SŁUŻBIE NAUKI I ALMA MATER

Tom jubileuszowy poświęcony konkretnej osobie warto rozpocząć od przedstawienia Jubilata, przybliżenia Jego kariery naukowej, a wraz z nią osiągnięć dydaktycznych i organizacyjnych związanych z długoletnią pracą w Uniwersytecie Łódzkim (UŁ).

Wiesław Puś urodził się 17 kwietnia 1940 r. w Kotlinkach koło Szadku w powiecie sieradzkim. Maturę uzyskał w Liceum Ogólnokształcącym (obecnie im. Kazimierza Wielkiego) w Zduńskiej Woli. Następnie w latach 1960–1965 odbył studia historyczne na Wydziale Filozoficzno-Historycznym UŁ na kierunku historia. Już jako student aktywizował się w ruchu naukowym poprzez uczestnictwo w pracach Studenckiego Koła Naukowego Historyków, w którym pełnił funkcję prezesa (1963–1964). Jego ówczesne zainteresowania oscylowały wokół dziejów średniowiecznych. Stąd też studia w Instytucie Historycznym UŁ zostały zwieńczone pracą magisterską pt. *Cudzoziemcy i obce oddziały posiłkowe w służbie polskiej do początku XIV wieku* napisaną pod kierunkiem prof. dra Stefana Krakowskiego. Ten znakomity mediewista był dla młodego adepta nauk historycznych pierwszym mistrzem, który wtajemniczał go w arkania historii. Obszerne fragmenty pracy magisterskiej zostały później opublikowane w formie artykułu (ukazał się on również w języku francuskim i rosyjskim)¹.

Po ukończeniu studiów, pomimo iż jako wyróżniający się student i stypendysta naukowy mógł liczyć na zatrudnienie w Instytucie Historycznym, ze względu na brak wolnego etatu, został zmuszony do podjęcia pracy w zawodzie nauczyciela. Jego miejscem pracy stało się Technikum

---

* Uniwersytet Łódzki, Wydział Filozoficzno-Historyczny, Katedra Historii Polski XIX w., e-mail: jaroslaw.kita@uni.lodz.pl

¹ W niniejszym tekście zostały do minimum ograniczone zapisy bibliograficzne przywoływanych publikacji autorstwa W. Pusia. Wykaz prac drukowanych Profesora został zestawiony na końcu tego tekstu.

Chemiczne nr 1 przy Zakładach Przemysłu Barwników „Boruta” w Zgierzu, w którym uczył młodzież nie tylko historii, ale także przysposobienia obronnego i wychowania fizycznego. Po roku pracy w szkole średniej, od października 1966 r. wrócił do Instytutu Historycznego, w którym został zatrudniony jako asystent stażysta w Katedrze Historii Polski XIX i XX w. Od tego momentu przez ponad pół wieku związany jest z UŁ, przechodząc w swej Alma Mater kolejne szczeble kariery akademickiej.

Podjmując pracę naukową w Instytucie Historycznym UŁ młody magister odszedł od swojej wcześniejszej pasji, czyli problematyki mediewistycznej i stał się szybko znakomitym badaczem dziejów gospodarczych i społecznych XIX i XX w. W pierwszym okresie (lata 1966–1972) Jego zainteresowania naukowe skupiały się przede wszystkim wokół zagadnień związanych z problematyką dziejów przemysłu włókienniczego w XIX w. i w początkach XX w. ze szczególnym uwzględnieniem struktury i dynamiki rozwoju tej gałęzi przemysłu w Królestwie Polskim w ostatnich dekadach XIX w. Powstają wówczas pierwsze teksty naukowe zamieszczane w różnych czasopismach i monografiach naukowych. Ponadto młody badacz zaprezentował wyniki swoich badań na X Powszechnym Zjeździe Historyków Polskich w Lublinie, który odbył się w 1969 r. Ten pierwszy okres zamknęła dysertacja doktorska pt. *Przemysł włókienniczy w Królestwie Polskim w latach 1870–1900. Zagadnienia struktury i dynamiki rozwoju*, którą przygotował pod kierunkiem kierownika Katedry prof. dr Gryzeldy Missalowej, a obrona miała miejsce w grudniu 1972 r. Rozprawa doktorska ukazała się drukiem w Wydawnictwie UŁ w 1976 r. i spotkała się z przychylnym przyjęciem opinii fachowej². Doktor nauk humanistycznych W. Puś w latach 1973–1985, jako adiunkt, pracował w Zakładzie Historii Polski Nowożytnej, kierowanym przez prof. dra hab. Bohdana Baranowskiego.

Niemal od początku swej pracy naukowej Jubilat, przez blisko 20 lat, aktywnie uczestniczył w pracach Komisji Historii Przemysłu działającej przy Komitecie Nauk Historycznych Polskiej Akademii Nauk. Pracami tej Komisji w latach 1966–1985 kierowała prof. dr Irena Pietrzak-Pawłowska, znakomity badacz dziejów gospodarczych Polski XIX i XX w., którą W. Puś uważa za swojego mistrza. Pod wpływem współpracy z tą znakomitą naukowczynią rozszerzył się Jego krąg zainteresowań badawczych. Jedną z istotnych konsekwencji tej współpracy stało się powołanie w 1978 r. w Instytucie Historii UŁ Interdyscyplinarnego Zespołu Badań nad Historią Przemysłu. W Zespole, którym kierował wówczas dr W. Puś, skupili się nie tylko historycy z UŁ, ale również z łódzkiej Akademii Medycznej i Archiwum

---

² W. Puś, *Przemysł włókienniczy w Królestwie Polskim w latach 1870–1900*, Łódź 1976, ss. 123.

Państwowego w Łodzi, zainteresowani dziejami przemysłu, głównie włókiennictwa. Podejmowano badania nad dziejami przemysłu na ziemiach polskich, strukturą społeczną społeczeństwa uprzemysłowionego oraz społecznymi następstwami procesu industrializacji³. W ramach działań tego Zespołu opracowano i opublikowano szereg nowatorskich i wartościowych prac, m.in. dwie monografie wielkich przedsiębiorstw przemysłowych, których współautorem był W. Puś⁴. Zespół kierowany przez Jubilata nawiązał także współpracę z Centre d’Histoire Economique et Sociale de la Region Lyonnaise w Uniwersytecie Lyon 2 oraz historykami z Uniwersytetu Lille 3 we Francji. Owocem tej współpracy były m.in. sesje naukowe organizowane na przemian w Łodzi i Lyonie w latach 80. i 90. XX w. Tematyką tych konferencji były zagadnienia kształtowania się społeczności miast przemysłowych we Francji i Polsce, organizacji opieki zdrowotnej w centrach przemysłowych, badania nad historią przedsiębiorstw przemysłowych w Polsce i we Francji, a także dzieje wsi w obu krajach w okresie od X do XX w. Materiały wszystkich sesji naukowych zostały opublikowane w Lyonie i w Łodzi⁵.

Kolejną istotną cezurę w pracy naukowej Jubilata stanowił rok 1984. W listopadzie tego roku W. Puś uzyskał stopień doktora habilitowanego na podstawie dorobku naukowego (wówczas blisko 50 publikacji) oraz rozprawy pt. *Przemysł Królestwa Polskiego w latach 1870–1914. Problemy struktury i koncentracji*. Monografia ta uzyskała znakomite opinie recenzentów⁶, a byli nimi: prof. dr hab. Czesław Łuczak (UAM w Poznaniu), prof. dr hab. Irena Pietrzak-Pawłowska (Uniwersytet Warszawski) i prof. dr hab. Józef Śmiałowski (UŁ). W ślad za uzyskaniem stopnia doktora habilitowanego poszły kolejne awanse naukowe. W 1985 r. otrzymał nominację Ministra Szkolnictwa Wyższego i Techniki na etat docenta, natomiast w grudniu 1990 r. został mianowany na stanowisko profesora nadzwyczajnego

³ I d e m, *Zespół Badań nad Historią Przemysłu*, [w:] *Informator Instytutu Historii Uniwersytetu Łódzkiego*, red. S. Banasiak, Łódź 1998, s. 73–74; D. Klemantowicz, *Profesor Wiesław Puś jako koordynator prac Zespołu Badań nad Historią Przemysłu*, [w:] *Sylwetki łódzkich uczonych. Profesor Wiesław Puś*, z. 98, red. J. Kita, ŁTN, Łódź 2010, s. 15–17.

⁴ W. Puś, S. Pytlaś, *Dzieje ŁZPB im. Obrońców Pokoju (dawnych Zjednoczonych Zakładów K. Scheiblera i L. Grohmana)*, Warszawa–Łódź 1979, ss. 581; K. Badziak, W. Puś, S. Pytlaś, *Szklana Hortensja. Dzieje huty w Piotrkowie Trybunalskim*, Łódź 1982, ss. 233. Ta pierwsza praca została wysoko oceniona i uzyskała specjalne wyróżnienie w konkursie Polskiego Towarzystwa Techniki w 1986 r.

⁵ *Vide*: Bibliografia prac drukowanych Profesora Wiesława Pusia.

⁶ Rozprawa w 1984 r. ukazała się w formie tekstu powielonego i była niestety dostępna jedynie dla niewielkiego kręgu odbiorców. Stała się ona podstawą do opracowania przez Profesora, rozszerzonej o nowe problemy, książki pt. *Rozwój przemysłu w Królestwie Polskim 1870–1914*, wydanej w 1997 r. przez Wydawnictwo UŁ.

w Katedrze Historii Społeczno-Gospodarczej UŁ. W dniu 29 grudnia 1998 r. uzyskał tytuł naukowy profesora nauk humanistycznych nadany przez Prezydenta RP, a dwa lata później został mianowany na stanowisko profesora zwyczajnego w UŁ.

Po habilitacji zainteresowania naukowe docenta W. Pusia skupiły się wokół problemu historii miast przemysłowych oraz procesów kształtowania się aglomeracji miejsko-przemysłowych. W 1987 r. opublikował monografię pt. *Dzieje Łodzi przemysłowej*, która prezentuje historię miasta od XIV w. do lat 80. XX w.⁷ Swoje badania Jubilat prezentował ponadto na konferencjach naukowych w kraju i za granicą. W 1989 r. brał udział w międzynarodowej sesji naukowej w Uniwersytecie Lille 3 we Francji, poświęconej historii i współczesności aglomeracji miejsko-przemysłowych w Europie. Przedstawił tam referat nt. *Kształtowanie się aglomeracji łódzkiej do 1914 r.* Materiały z tej sesji opublikowane zostały w Lille i Brukseli⁸. Problematyki włókienniczych aglomeracji przemysłowych w Europie dotyczył też referat, który zaprezentował na XIV Powszechnym Zjeździe Historyków Polskich w Łodzi we wrześniu 1989 r. Referat ten został opublikowany w *Pamiętniku XIV Powszechnego Zjazdu Historyków (1993)*⁹. Należy także wspomnieć, iż w 1990 r. Profesor przygotował (na zaproszenie organizatorów) referat na temat napływu siły roboczej do przemysłu włókienniczego na ziemiach polskich w XIX i XX w., który był prezentowany na X Międzynarodowym Kongresie Historii Gospodarczej w Leuven (Belgia) w sekcji zajmującej się zagadnieniami siły roboczej w przemyśle tekstylnym.

Lata prowadzonych kwerend źródłowych i analiz pozwoliły Profesorowi na zgromadzenie i opracowanie ogromnego zbioru materiałów statystycznych dotyczących przemysłu Królestwa Polskiego w dobie zaborów. W 2013 r. zdecydował się udostępnić ten ogromny i cenny materiał innym badaczom, wydając monografię źródłową pt. *Statystyka przemysłu Królestwa Polskiego w latach 1879–1913: materiały źródłowe*¹⁰. Ponadto w ostatniej dekadzie podjął intensywne badania nad przemysłem ziemiańskim tej części ziem dawnej Rzeczypospolitej. Asumpt do podjęcia tej płaszczyzny

⁷ Ukazały się dwa wydania tej monografii – pierwsze albumowe z ilustracjami oraz wydanie drugie dla nauczycieli szkół średnich.

⁸ W. Puś, *De ontwikkeling der textiellagglomeratie Łódź tot 1914*, „Geschiedenis van Techniek en Industriële Cultuur”, Brussels 1990, t. 7, no. 3–4, s. 13–19; i d e m, *La formation de l’agglomération textile de Łódź jusqu’au 1914*, „Revue du Nord” 1995, no. 6, s. 137–143.

⁹ I d e m, *Proces kształtowania się włókienniczych aglomeracji przemysłowych. Studium porównawcze*, [w:] *Pamiętnik XIV Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich w Łodzi*, Toruń 1993, s. 197–208.

¹⁰ I d e m, *Statystyka przemysłu Królestwa Polskiego w latach 1879–1913: materiały źródłowe*, Łódź 2013, ss. 260.

badawczej dała prof. W. Pusiowi m.in. ogólnopolska konferencja naukowa zorganizowana w Łodzi w 2009 r. z udziałem najwybitniejszych badaczy problematyki ziemiańskiej. Prace nad tą tematyką zasygnalizował w pierw artykułami w czasopismach naukowych, a niejako podsumował te badania wydając w 2018 r. monografię zatytułowaną *Przemysł w majątkach ziemiańskich Królestwa Polskiego w latach 1879–1913*¹¹.

Poza głównym nurtem badawczym obejmującym zagadnienia dziejów przemysłu, Profesor zajmuje się także problematyką regionalną. Efektem tych zainteresowań stał się udział, jako współautor, w opracowaniu dziejów kilku miast i regionów Polski centralnej: Kalisz, Tomaszów Mazowiecki, Łódź, Piotrków Trybunalski, Zgierz, Łask, powiat rawski, województwo skierniewickie. W tych zbiorowych monografiach Jubilat opracowywał nie tylko zagadnienia gospodarcze, ale także podejmował kwestie dotyczące dziejów społecznych i politycznych okresu zaborów (Łask, Kalisz, powiat rawski, województwo skierniewickie). Ponadto w kręgu Jego zainteresowań znalazł się także rozwój gospodarczy w okresie międzywojennym¹².

W końcu lat 80. XX w. prof. W. Puś poszerzył swoje płaszczyzny badawcze, podejmując problematykę dziejów Żydów łódzkich, ze szczególnym uwzględnieniem ich roli w życiu gospodarczym. W 1989 r. wraz z Instytutem Studiów Polsko-Żydowskich w Oxfordzie zorganizował w Łodzi międzynarodową sesję naukową nt. *Łódź wielonarodowa 1820–1944. Społeczność żydowska w dziejach miasta*. Materiały z tej konferencji zostały opublikowane w języku polskim w Łodzi w 1991 r., a także w języku angielskim w znanym periodyku „Polin” w tomie 6, z 1991 r., gdzie Profesor był współredaktorem wraz z prof. Antonym Polonskim¹³. Zainteresowania historią ludności żydowskiej w Łodzi zaowocowały opublikowaniem w 1998 r. w Wydawnictwie UŁ monografii pt. *Żydzi w Łodzi w latach zaborów 1793–1914*. Duże zainteresowanie tą książką spowodowało, iż miała ona dwa kolejne wydania: w 2001 i 2003 r. Należy podkreślić, iż dla ułatwienia badań nad problematyką żydowską, staraniem Profesora zostało powołane Centrum Badań Żydowskich Instytutu Historii UŁ, działające od 1 lipca 2005 r.

Jeszcze inną płaszczyzną badawczą Jubilata stały się dzieje łódzkiego środowiska naukowego i przeszłość Uniwersytetu Łódzkiego. Ponad 50-letni okres zatrudnienia oraz zajmowane niemal przez cały ten okres ważne

¹¹ I d e m, *Przemysł w majątkach ziemiańskich Królestwa Polskiego w latach 1879–1913*, Łódź 2018, ss. 204.

¹² *Vide*: Bibliografia prac drukowanych Profesora Wiesława Pusia.

¹³ *Dzieje Żydów w Łodzi 1920–1944*, red. W. Puś, S. Liszewski, Łódź 1991, s. 9–29; W. Puś, *The development of city of Łódź (1820–1939)*, „Polin”, vol. 6, Oxford 1991, s. 3–19.

stanowiska sprawiły, iż Jego wiedza na temat Alma Mater jest ogromna. Tymi informacjami, a przede wszystkim własnymi konkluzjami, podzielił się w ostatnich latach, wydając dwie monografie z okazji kolejnych rocznic powstania Uczelni (2015, 2020)¹⁴.

Prof. W. Puś jest dotychczas autorem bądź współautorem 180 publikacji naukowych i popularno-naukowych, w tym 12 monografii i 20 artykułów naukowych w językach obcych, a ponadto opracował kilkanaście haseł z zakresu historii gospodarczej do kolejnych tomów *Wielkiej Encyklopedii Powszechnej PWN*. Napisane przez Profesora artykuły i recenzje zostały opublikowane na łamach zagranicznych naukowych czasopism historycznych (w języku francuskim, niemieckim i angielskim) oraz w polskich, takich jak „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Historica”, „Przegląd Nauk Historycznych”, „Rocznik Łódzki”, „Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych”, „Studia Historiae Oeconomicae”, „Studia z Historii Społeczno-Gospodarczej XIX i XX Wieku”, „Zeszyty Wiejskie”, jak również w różnego rodzaju monografiach wieloautorskich, materiałach z konferencji, księgach pamiątkowych i jubileuszowych. W tym obszernym dorobku Jubilata dominują prace dotyczące dziejów przemysłu oraz przeszłości miast i aglomeracji przemysłowych okręgu łódzkiego, a w dalszej kolejności z zakresu historii Żydów, historii nauki i kultury oraz dziejów wojskowości. Prace Jego są znane i cenione przez badaczy, o czym świadczą m.in. liczne przypisy w różnych publikacjach odwołujące się do ustaleń badawczych Profesora.

Cenną inicjatywą podjętą przez Jubilata stało się powołanie i wydawanie kolejnych tomów periodyku pt. „Studia z Historii Społeczno-Gospodarczej XIX i XX Wieku”. Inicjatywa wydawnicza jest rezultatem prowadzonych w Instytucie Historii UŁ wieloletnich już badań nad dziejami gospodarczymi i społecznymi w Polsce i Europie Środkowo-Wschodniej¹⁵. Pod redakcją i współredakcją Profesora ukazało się 8 tomów powyższych „Studiów”, a łącznie już wydanych zostało 20 tomów (do 2019 r.). Obecnie Jubilat pełni funkcję przewodniczącego międzynarodowej Rady Naukowej tego czasopiśma naukowego.

W dokonaniach każdego nauczyciela akademickiego niezwykle ważne jest kształcenie młodej kadry. Również w tym zakresie Profesor W. Puś ma niemałe osiągnięcia. Dotychczas wypromował ponad 300 magistrantów. Osiem osób pod jego kierunkiem napisało dysertacje doktorskie, które za-

¹⁴ W. P u ś, *Zarys historii Uniwersytetu Łódzkiego 1945–2015*, Łódź 2015, ss. 387; i d e m, *Zarys historii Uniwersytetu Łódzkiego 1945–2020*, wyd. 2 (poprawione i uzupełnione), Łódź 2020, ss. 428.

¹⁵ Szerzej vide: J. K i t a, *Historia społeczno-gospodarcza w badaniach łódzkich historyków*, „Rocznik Łódzki” 2003, t. 50, s. 45–63.

kończyły się pomyślnymi obronami: Jarosław Kita, Dariusz Klemantowicz, Wojciech Ziomek, Marek Sygulski, Rafał Kowalczyk, Małgorzata Konieczna, Ewelina M. Kostrzewska, Marta Piestrzeniewicz. Ponadto Jubilat był blisko 30-krotnie recenzentem: dysertacji doktorskich, w przewodach habilitacyjnych oraz w przewodach o nadanie tytułu profesora¹⁶.

Profesor W. Puś potrafi umiejętnie łączyć pracę naukowo-dydaktyczną z działalnością organizacyjną na rzecz Instytutu Historii, Wydziału Filozoficzno-Historycznego, Uczelni oraz łódzkiego i ogólnopolskiego środowiska naukowego. Od 1 października 1997 r. był kierownikiem Katedry Historii Społeczno-Gospodarczej na Wydziale Filozoficzno-Historycznym UŁ. W latach 1990–1996 przez dwie kadencje był dziekanem Wydziału Filozoficzno-Historycznego UŁ. Należy podkreślić, iż w okresie sprawowania tej funkcji Profesor przyczynił się do odtworzenia po 40 latach, w 1992 r., kierunku historii sztuki w UŁ. Profesor W. Puś nie szczędził sił i wysiłku w działaniach na rzecz wzmocnienia naukowego i rangi Wydziału Filozoficzno-Historycznego. Z kolei w latach 1996–2002 pełnił funkcję prorektora UŁ do spraw nauczania. W tym okresie brał aktywny udział w powołaniu w 1998 r. Uniwersyteckiej Komisji Akredytacyjnej, pierwszej w polskim szkolnictwie wyższym instytucji zajmującej się oceną jakości nauczania. W latach 1998–2002 był członkiem tej komisji jako przedstawiciel UŁ. W dniu 17 maja 2002 r. Profesor został wybrany na stanowisko rektora UŁ na kadencję 2002–2005 i ponownie w maju 2005 r. na kolejną kadencję 2005–2008. Jego zasługi i autorytet sprawiły, iż został powołany na członka Komisji do spraw Godności Akademickich UŁ.

Profesor W. Puś od kilkudziesięciu lat związany jest ze społecznym ruchem naukowym. Bierze aktywny udział w pracach Polskiego Towarzystwa Historycznego (od 1967 r.), w którym w latach 1990–1991 pełnił funkcję prezesa Oddziału Łódzkiego tego stowarzyszenia. Wcześniej, w latach 1985–1989, był członkiem komisji programowej XIV Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich, a jednocześnie sekretarzem organizacyjnym tego zjazdu, który odbył się w Łodzi w dniach 7–10 września 1989 r. Podczas Walnego Zgromadzenia PTH w 2007 r. jednogłośnie został przyznany Profesorowi tytuł honorowego członka PTH. Od 1985 r. jest także członkiem Łódzkiego Towarzystwa Naukowego. Ponadto w latach 1996–2002 był członkiem Komitetu Nauk Historycznych Polskiej Akademii Nauk. Przed 1990 r. Profesor był aktywny politycznie jako członek PZPR, a w latach 1986–1990 pełnił funkcję I sekretarza Komitetu Uczelnianego partii. Jednak jego poglądy lewicowe i pełniona funkcja nie przeszkodziły Mu, jak napisał

¹⁶ <https://nauka-polska.pl/#/profile/scientist?id=56865&k=hk5e5a> (dostęp: 20.02.2020).

były Rektor UŁ, prof. S. Liszewski, poddać się „weryfikacji akademickiej” i wygrywać w wyborach na dziekana Wydziału i rektora UŁ.

Za działalność naukową, organizacyjną i społeczną Profesor W. Puś był wielokrotnie nagradzany i odznaczany. Otrzymał szereg nagród Ministra Szkolnictwa Wyższego i Techniki, Ministra Edukacji Narodowej oraz wielokrotnie Rektora UŁ za działalność naukową i organizacyjną. Jest laureatem Nagrody Miasta Łodzi (2000). Profesor został odznaczony m.in.: Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1990), Złotym Krzyżem Zasługi (1978) oraz Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1996). Szczególnie to ostatnie odznaczenie jest cennym wyróżnieniem i uhonorowaniem dla nauczyciela akademickiego.

Wypada podać również kilka istotnych informacji dotyczących życia prywatnego Jubilata. Od wielu lat jest żonaty, a małżonka – Lena Puś – do czasu przejścia na emeryturę także była związana zawodowo z UŁ. Pracowała w Wydawnictwie UŁ, którym przez kilka lat kierowała jako dyrektorka. Syn, Wojciech Puś, kontynuuje rodzinną tradycję pracy naukowej i dydaktycznej, ale w innej z łódzkich uczelni. Jest absolwentem i wykładowcą Wydziału Operatorskiego i Realizacji Telewizyjnej Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej w Łodzi. Jednocześnie jest artystą-filmowcem, scenografem, reżyserem świąteł, autorem prac wideo i instalacji.

Profesor, jako humanista niezamykający się wyłącznie w „skorupie” uczonego, ma szereg pozanaukowych zainteresowań, a do najważniejszych zalicza film oraz współczesną sztukę awangardową. Dawniejsze Jego hobby to lekkoatletyka i pływanie, a obecnie astrofizyka – dziedzina jakże odległa od historii. Jubilat dla najbliższego grona współpracowników i uczniów był i jest przede wszystkim życzliwym Kolegą, dzielącym się pogodą ducha i optymizmem. Zawsze chętnie wspomaga radą i dobrym słowem nie tylko młodych pracowników, ale także, ze względu na piastowane przez lata funkcje i ogromne doświadczenie, wielu pracowników Wydziału i Uczelni. Cieszy się niekwestionowanym autorytetem. W życiu prywatnym jest człowiekiem spokojnym i opanowanym, ale przy tym pełnym radości życia, niestroniącym od jego uroków. Ceni sobie spotkania towarzyskie w gronie zaufanych przyjaciół i kolegów.

Bibliografia prac drukowanych Profesora Wiesława Pusia

1967

1. [Rec.] *Źródła do historii przemysłu włókienniczego okręgu łódzkiego*, oprac. M. Bandurka, M. Kołodziejczak, J. Trela, Warszawa 1966, „Rocznik Łódzki” 1967, t. 12, s. 369–372.
2. *Sprawozdanie z sesji naukowej nt. Wkład Ziemi Łódzkiej w rozwój Państwa Polskiego*, „Rocznik Łódzki” 1967, t. 12, s. 375–377.
3. *Indeks osób w pracy*: G. Missalowa, *Studia nad powstaniem łódzkiego okręgu przemysłowego*, t. 2, *Klasa robotnicza*, Łódź 1967, s. 195–201.
4. *Indeks nazw geograficznych w pracy*: G. Missalowa, *Studia nad powstaniem łódzkiego okręgu przemysłowego*, t. 2, *Klasa robotnicza*, Łódź 1967, s. 202–210.

1969

5. [Rec.] *Wspomnienia weteranów rewolucji 1905 roku*, Łódź 1967, „Rocznik Łódzki” 1969, t. 13, s. 213–215.

1970

6. *Przemysł włókienniczy*, [w:] *Uprzemysłowienie ziem polskich w XIX i XX wieku*, red. I. Pietrzak-Pawłowska, Wrocław 1970, s. 219–276 (współautorzy: G. Missalowa, J. Fijałek, B. Pełka).
7. *Koncentracja przemysłu włókienniczego 1918–1939*, [w:] *Uprzemysłowienie ziem polskich w XIX i XX wieku*, red. I. Pietrzak-Pawłowska, Wrocław 1970, s. 387–431 (współautorzy: G. Missalowa, J. Fijałek, B. Pełka).
8. *La chevalière étrangère au service de la Pologne jusqu'au début du XIX siècle*, [w:] *Histoire militaire de la Pologne*, Varsovie 1970, s. 46–64.
9. *Inostrannoje rycarstwo w polskiej służbie do naczęta XIX wieku*, [w:] *Istoria wojennogo dięta w Polsce*, Warszawa 1970, s. 45–62.

1971

10. *Tomaszowska Fabryka Sztucznego Jedwabiu 1911–1919*, [w:] *60 lat Zakładów Włókien Sztucznych „Wistom”*, red. B. Wachowska, Łódź 1971, s. 13–20.
11. *Bibliografia prac drukowanych prof. Gryzeldy Missalowej*, „Rocznik Łódzki” 1971, t. 15, s. 19–28.

1972

12. *Rycerstwo obce w służbie polskiej do początku XIV wieku*, [w:] *Historia wojskowości polskiej*, Warszawa 1972, s. 63–80.

1973

13. *Rozmieszczenie przemysłu włókienniczego w Królestwie Polskim w latach 1870–1900*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego”, seria I, z. 96, Łódź 1973, s. 3–16.
14. *Struktura własnościowa przemysłu włókienniczego Łodzi w końcu XIX wieku*, „Rocznik Łódzki” 1973, t. 17, s. 23–40.
15. *Les entreprises industrielles modernes sur les territoires Polonais au cours années 1870–1914*, [w:] *Materiały na międzynarodowe sympozjum w Jabłonie 27 sierpnia–1 września 1973*, ss. 20 (współautorzy: Z. Pustuła, J. Fijałek), materiały powielane.

1974

16. *La structure des entreprises modernes de l'industrie textile en territoire Polonais à partir de 1850 environ jusqu'à 1913*, „Studia Historiae Oeconomice” 1974, vol. 9, s. 197–222 (współautorzy: J. Fijałek, B. Pełka).
17. *Spółki akcyjne w przemyśle włókienniczym Królestwa Polskiego*, [w:] *Pamiętnik X Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich w Lublinie*, t. 4, Warszawa 1974, s. 142–145.
18. *Tempo rozwoju przemysłu włókienniczego w Królestwie Polskim i w Rosji*, [w:] *Pamiętnik X Powszechnego Zjazdu Polskich w Lublinie*, t. 4, s. 140–142.

1975

19. *Powiat rawski w okresie zaborów*, [w:] *Powiat rawski. Zarys dziejów*, red. S.M. Zajączkowski, Łódź 1975, s. 198–275.
20. *Terytorialne ukształtowanie powiatu rawskiego*, [w:] *Powiat rawski. Zarys dziejów*, red. S.M. Zajączkowski, Łódź 1975, s. 11–25 (współautorzy: A. Swieżawski, J. Góral).
21. [Rec.] J. Śmiałowski, *Zduńska Wola. Monografia miasta do 1914 r.*, Łódź 1974, „Rocznik Łódzki” 1975, t. 20, s. 383–384 (współautor: S. Pytlas).
22. *Indeks osób w pracy*: G. Missalowa, *Studia nad powstaniem łódzkiego okręgu przemysłowego*, t. 3, *Burżuazja*, Łódź 1975, s. 214–228.
23. *Indeks nazw geograficznych w pracy*: G. Missalowa, *Studia nad powstaniem łódzkiego okręgu przemysłowego*, t. 3, *Burżuazja*, Łódź 1975, s. 229–247.

1976

24. *Przemysł włókienniczy w Królestwie Polskim w latach 1870–1900*, Łódź 1976, ss. 123.
25. [Rec.] *Rewolucja 1905–1907 w Łodzi i okręgu*, red. B. Wachowska, Łódź 1975, „Rocznik Łódzki” 1976, t. 21, s. 233–236.
26. [Rec.] G. Missalowa, *Studia nad powstaniem łódzkiego okręgu przemysłowego*, t. 3, *Burżuazja*, Łódź 1975, „Rocznik Łódzki” 1976, t. 21, s. 254–257 (współautor: A. Barszczewska).

1977

27. *Życie polityczne i ustrój miasta w latach 1864–1914*, [w:] *Dzieje Kalisza*, red. W. Rusiński, Poznań 1977, s. 357–378.
28. *Przemysł włókienniczy na ziemiach polskich. Struktury i funkcje*, [w:] *Gospodarka przemysłowa i początki cywilizacji technicznej w rolniczych krajach Europy. Studia i materiały*, red. I. Pietrzak-Pawłowska, Wrocław 1977, s. 175–193.

1979

29. *Dzieje ŁZPB im. Obrońców Pokoju (dawnych Zjednoczonych Zakładów K. Scheiblera i L. Grohmana)*, Warszawa–Łódź 1979, ss. 581 (współautor: S. Pytlas).
30. *Rola kapitału krajowego i zagranicznego w przemyśle*, [w:] *Historia kultury materialnej Polski w zarysie*, t. 6, red. B. Baranowski, J. Bartyś, T. Sobczak, Wrocław 1979, s. 296–300.
31. *Organizacja i warunki pracy w przemyśle*, [w:] *Historia kultury materialnej w zarysie*, t. 6, red. B. Baranowski, J. Bartyś, T. Sobczak, Wrocław 1979, s. 301–309.
32. [Rec.] *Wielkie zakłady przemysłowe Warszawy*, red. J. Kazimierski, Warszawa 1978, „Rocznik Łódzki” 1979, t. 25, s. 286–291 (współautor: S. Pytlas).

1980

33. *Gospodarka Łodzi w okresie kapitalistycznym (do 1900 r.)*, [w:] *Łódź. Dzieje miasta*, red. R. Rosin, t. 1, *Do roku 1918*, red. B. Baranowski, J. Fijałek, Warszawa–Łódź 1980, s. 221–267.
34. *Przemysł w okresie wielkokapitalistycznym*, [w:] *Tomaszów Mazowiecki. Dzieje miasta*, red. B. Wachowska, Warszawa–Łódź 1980, s. 157–173.
35. *Udział młodzieży ŁZPB im. Obrońców Pokoju w Młodzieżowym Wysięgu Pracy*, [w:] *35-lecie MWP*, red. A. Lech, T. Wojtkowiak, Łódź 1980, s. 132–140.
36. *Zakłady Żyrardowskie w strukturze przestrzennej przemysłu włókienniczego Polski (1870–1939)*, [w:] *Żyrardów 1829–1945*, red. I. Pietrzak-Pawłowska, Warszawa 1980, s. 225–240.

37. *Zarys historii Uniwersytetu Łódzkiego*, [w:] *Uniwersytet Łódzki 1945–1980*, Łódź 1980, s. 3–31 (współautor: S. Pytlas).

1981

38. *Przeobrażenia wielkoprzemysłowe i tempo rozwoju przemysłu tekstylnego w Królestwie Polskim*, [w:] *Dziedzictwo przeszłości*, Łódź 1981, s. 23–27 (współautor: S. Pytlas).
39. *Obce oddziały wojskowe w służbie polskiej do początku XIV wieku*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Historica” 1981, nr 2, s. 37–50.

1982

40. *Szklana Hortensja. Dzieje huty w Piotrkowie Trybunalskim*, Łódź 1982, ss. 233 (współautorzy: K. Badziak i S. Pytlas).
41. *Der Industriebezirk Lodz und der Anteil der deutschen Bevölkerung an seiner Entwicklung*, [w:] *Geschichte Politik und ihre Didaktik*, red. P. Leidinger, Paderborn 1982, s. 115–128 (współautor: J. Fijałek).
42. *Skjerniewickie w latach zaborów*, [w:] *Województwo skierniewickie. Monografia regionalna*, red. B. Baranowski, Łódź 1982, s. 103–110.
43. *W latach Drugiej Rzeczypospolitej*, [w:] *Województwo skierniewickie. Monografia regionalna*, red. B. Baranowski, Łódź 1982, s. 112–115.
44. *Wojna obronna i okupacja hitlerowska*, [w:] *Województwo skierniewickie. Monografia regionalna*, red. B. Baranowski, Łódź 1982, s. 117–120.
45. [Rec.] K. Zwoliński, *Zakłady Żyrardowskie 1885–1915*, Warszawa 1979, „Roczniki Dziejów Społeczno-Gospodarczych” 1982, t. 43, s. 160–162.

1984

46. *Przemysł Królestwa Polskiego w latach 1870–1914. Problemy struktury i koncentracji*, Łódź 1984, ss. 366.
47. *Les institutions de l'assistance medicale à Łódź 1918-1939*, „Bulletin du Centre d'Histoire Economique et Sociale de la Region Lyonnaise” 1984, no. 1–2, s. 47–60.

1985

48. *Les transformations e le développement de l'industrie textile dans Royaume de Pologne dans les années 1870–1914*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Geographica” 1985, nr 6, s. 17–32 (współautor: S. Pytlas).

1986

49. *Kształtowanie się władzy ludowej w powiecie sieradzkim w latach 1945–1948*, [w:] *Z tradycji ruchu robotniczego w woj. sieradzkim*, Warszawa–Łódź 1986, s. 85–109.

1987

50. *Dzieje Łodzi przemysłowej*, Łódź 1987, ss. 116 (wyd. albumowe z ilustracjami).
51. *Dzieje Łodzi przemysłowej*, Łódź 1987, ss. 150 (wyd. 2 dla nauczycieli szkół średnich).
52. *Humanistyka uniwersytecka w procesach kulturotwórczych Łodzi i regionu*, [w:] *Wkład Uniwersytetu Łódzkiego w rozwój makroregionu środkowego*, red. Z. Libiszowska, Łódź 1987, s. 73–93.
53. *Les paysans dans les regions industrielles du Royaume de Pologne au XIX siècle*, „Bulletin du Centre d’Histoire Economique et Sociale de la Region Lyonnaise” 1987, no. 2–3, s. 67–76.
54. [Rec.] *W dymach czarnych budzi się Łódź. Z dziejów łódzkiego ruchu robotniczego 1882–1948*, Łódź 1985, „Rocznik Łódzki” 1987, t. 36, s. 278–283.
55. [Rec.] *Radom. Dzieje miasta*, red. R. Witkowski, Warszawa 1986, „Roczniki Dziejów Społeczno-Gospodarczych” 1987, t. 48, s. 230–233.

1989

56. *Koncepcje i poglądy ekonomiczne Rajmunda Rembielińskiego*, [w:] *Rajmund Rembieliński. Jego czasy i współcześni*, red. A. Barszczewska-Krupa, Warszawa 1989, s. 49–60.
57. *Przemysł Tomaszowa Mazowieckiego w okresie kapitalizmu (1831–1939)*, [w:] *200 lat tomaszowskiego przemysłu*, red. R. Kołodziejczyk, Tomaszów Mazowiecki 1989, s. 35–52.
58. *Życie gospodarcze miasta*, [w:] *Dzieje Piotrkowa Trybunalskiego*, red. B. Baranowski, Łódź 1989, s. 264–285.

1990

59. *De ontwikkeling der textiellagglomeratie Łódź tot 1914*, „Geschiedenis van Techniek en Industriële Cultuur” 1990, t. 7, no. 3–4, s. 13–19.
60. *Les transformations dans la structure des branches de l’industrie de la region de Łódź dans les années 1879–1913*, [w:] *The industry in textile and clothing agglomeration in Poland and in the World*, red. S. Pączka, Łódź 1990, s. 11–20.

1991

61. *Warunki i czynniki rozwoju Łodzi 1820–1939*, [w:] *Dzieje Żydów w Łodzi 1920–1944*, red. W. Puś, S. Liszewski, Łódź 1991, s. 9–29.
62. *Tradycje 3 Maja w świetle publicystyki Polski Ludowej*, [w:] *Konstytucja 3 Maja w tradycji i kulturze polskiej*, red. A. Barszczewska-Krupa, Łódź 1991, s. 515–522.
63. *The development of city of Łódź (1820–1939)*, „Polin” 1991, vol. 6, s. 3–19.

1992

64. *Les recherches sur l'histoire des entreprises en Pologne*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Historica” 1992, nr 47, s. 3–11.
65. *Przemysł Pabianic 1864–1914*, „Pabianiciana” 1992, t. 1, s. 75–86.

1993

66. *Proces kształtowania się włókienniczych aglomeracji przemysłowych. Studium porównawcze*, [w:] *Pamiętnik XIV Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich w Łodzi*, Toruń 1993, s. 197–208.
67. *Przemysł łódzki w latach 1918–1939*, „Kronika Miasta Łodzi” 1993, nr 2, s. 99–106.
68. *La main d'oeuvre dans l'industrie textile dans les provinces polonaises au XIX siècle*, „Problems in Textile Geography” 1993, no. 7, s. 63–79.
69. *Struktura gałęziowa przemysłu okręgu sosnowiecko-częstochowskiego w latach 1879–1913*, „Zeszyty Historyczne WSP w Częstochowie” 1993, t. 1, s. 85–98.

1994

70. *Profesor Helena Brodowska-Kubicz. Życiorys naukowy*, ŁTN, Łódź 1994, ss. 12.
71. *W poszukiwaniu korzeni*, „Kronika. Pismo UŁ” 1994, nr 1 (2), s. 1–2.

1995

72. *Miasto przemysłowe w XIX i XX wieku. Jego funkcje społeczne*, [w:] *Wielkie miasto. Czynniki integrujące i dezintegrujące*, red. D. Bieńkowska, Łódź 1995, s. 58–64.
73. *Zabudowa i zagospodarowanie miasta*, [w:] *Zgierz. Dzieje miasta do 1988 r.*, red. R. Rosin, Łódź 1995, s. 117–127.
74. *Ludność*, [w:] *Zgierz. Dzieje miasta do 1988 r.*, red. R. Rosin, Łódź 1995, s. 129–139.
75. *Przemysł*, [w:] *Zgierz. Dzieje miasta do 1988 r.*, red. R. Rosin, Łódź 1995, s. 175–190.
76. *La formation de l'agglomération textile de Łódź jusqu'au 1914*, „Revue du Nord” 1995, no. 6, s. 137–143.

77. [Rec.] S. Pytlas, *Łódzka burżuazja przemysłowa 1864–1914*, Łódź 1994, „Rocznik Łódzki”, t. 42, 1995, s. 260–262.
78. [Rec.] J. Józefacki, *Dzieje Skierniewic 1359–1975*, Warszawa 1988, „Rocznik Łódzki”, t. 42, 1995, s. 273–276.
79. *Dzieje Szadku do początku XVI wieku*, „Na Sieradzkich Szlakach” 1995, nr 3, s. 1–4.
80. *Głos w dyskusji na sesji naukowej w Lille (Francja) na temat roli tzw. Trzeciego Świata w rozwoju włókiennictwa w drugiej połowie XX wieku*, „Revue du Nord” 1995, no. 6, s. 196–197.
81. *Głos w dyskusji na sesji naukowej w Lille (Francja) na temat importu maszyn włókienniczych do przemysłu Królestwa Polskiego*, „Revue du Nord” 1995, no. 6, s. 244–247.

1997

82. *Rozwój przemysłu w Królestwie Polskim 1870–1914*, Łódź 1997, ss. 278.
83. *Miasto jako przedmiot badań historycznych w Polsce*, [w:] IX Konwersatorium wiedzy o mieście, Łódź 1997, s. 41–47.
84. *Ludność żydowska Łodzi w latach 1793–1914*, [w:] *Polacy – Niemcy – Żydzi. Sąsiedzi dalecy i bliscy*, red. P. Samuś, Łódź 1997, s. 70–98.
85. *Sieradzkie w historiografii*, [w:] *Muzeum w Sieradzu 1937–1997. Materiały sesji naukowej 13 listopada 1997*, Sieradz 1997, s. 19–33.

1998

86. *Żydzi w Łodzi w latach zaborów 1793–1914*, Łódź 1998, ss. 270 (książka ta miała trzy wydania, kolejne w 2001 i w 2003 r.).
87. *Zespół Badań nad Historią Przemysłu*, [w:] *Informator Instytutu Historii Uniwersytetu Łódzkiego*, red. S. Banasiak, Łódź 1998, s. 73–74.
88. *Łódź przemysłowa w latach 1823–1939*, [w:] *Województwo łódzkie – prezentacja*, Łódź 1998, s. 30–34.

1999

89. *Lata zaborów 1795–1918*, [w:] *Łask. Dzieje miasta*, red. J. Śmiałowski, Łask 1999, s. 143–198.
90. *Die Berfus- und Sozialstruktur der wichtigsten ethnischen Gruppen in Lodz und ihre Entwicklung in den Jahren 1820–1914*, [w:] *Polen, Deutsche und Juden in Lodz 1820–1939*, red. J. Hensel, Osnabrück 1999, s. 33–44.
91. *Industrial Łódź during the years 1823 to 1939*, [w:] *Łódź Voivodship. Prospectus*, Łódź 1999, s. 34–37.

92. [Rec.] *Wspólnoty lokalne i środowiskowe w miastach i miasteczkach ziem polskich pod zaborami i po odzyskaniu niepodległości*, [w:] *Studia nad dziejami miast i mieszczaństwa. Studia Polonica Historiae Urbanae*, t. 3, red. M. Nietyk-sza, Toruń 1998, „Rocznik Łódzki” 1999, t. 46, s. 221–224.

2000

93. *Historia ziem województwa łódzkiego*, [w:] *Ziemia łódzka 2000*, Łódź 2000, s. 11–13.
94. *History of Lands within the Łódź Province*, [w:] *Region Guide 2000*, Łódź 2000, s. 14–17.
95. *Kapitały zagraniczne w przemyśle Królestwa Polskiego w latach 1864–1914*, [w:] *Celem nauki jest człowiek. Studia z historii społecznej i gospodarczej ofiarowane Helenie Madurowicz-Urbańskiej*, red. P. Franaszek, Kraków 2000, s. 307–314.
96. *Rola mniejszości żydowskiej w rozwoju handlu Łodzi przemysłowej do 1914 r.*, [w:] *W kręgu polityki, dyplomacji i historii XX wieku. Księga Jubileuszowa Profesora Waldemara Michowicza*, red. B. Rakowski, A. Skrzypek, Łódź 2000, s. 101–108.

2001

97. *Kierunki rozwoju gospodarczego Europy na początku XX wieku*, [w:] *Europa w XX wieku*, red. E. Wiśniewski, Łódź 2001, s. 113–122.
98. *Historycy o historykach*, [Rec.] J. Kita, R. Stobiecki, *Słownik biograficzny historyków łódzkich*, Łódź 2000, „Kronika. Pismo UŁ” 2001, nr 3, s. 2–3.
99. *Akredytacja w polskich uniwersytetach*, „Kronika. Pismo UŁ” 2001, nr 2, s. 10–11.
100. *Uniwersytet Łódzki*, [w:] *Informator UKA 2000*, s. 99–107.
101. *Żydzi w Łodzi w latach zaborów 1793–1914*, Łódź 2001, ss. 270 (wyd. 2 poprawione).

2002

102. *Industry and Trade in Łódź and the Eastern Markets in Partitioned Poland*, [w:] *National Borders and Economic Disintegration in Modern East Central Europe*, red. U. Muller, H. Schultz, Berlin 2002, s. 67–75 (współautor: S. Pytlas).
103. [Rec.] D. Złotkowski, *Miasta departamentu kaliskiego w okresie Księstwa Warszawskiego. Studium gospodarcze*, Częstochowa 2001, „Roczniki Dziejów Społeczno-Gospodarczych” 2002, t. 62, s. 257–260.
104. [Rec.] A. Chwalba, *Historia Polski 1795–1918*, Kraków 2000, „Przegląd Nauk Historycznych” 2002, nr 1, s. 196–200.
105. *Niezmienna misja Uniwersytetu*, „Kronika. Pismo UŁ” 2002, nr 5, s. 2–3.

106. *Do Europy z naszą tradycją*, „Kronika. Pismo UŁ” 2002, nr 5, s. 6.
107. *Częstochowska Jutowo-Konopna Manufaktura*, [w:] *Wielka Encyklopedia Powszechna PWN*, t. 6, Warszawa 2002, s. 402.
108. *Girard Philipp*, [w:] *Wielka Encyklopedia Powszechna PWN*, t. 10, Warszawa 2002, s. 164.
109. *Jedwab*, [w:] *Wielka Encyklopedia Powszechna PWN*, t. 12, Warszawa 2002, s. 503.

2003

110. *Robotnicy w przemyśle włókienniczym ziem polskich w XIX i na początku XX wieku*, „Studia z Historii Społeczno-Gospodarczej XIX i XX Wieku” 2003, t. 1, red. W. Puś, s. 7–19.
111. *Starzyński Ignacy Dominik Kajetan Wawrzyniec*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 42, Wrocław 2003, s. 459–460.
112. *Wystąpienie rektora UŁ prof. Wiesława Pusia*, [w:] *Wolność słowa w mediach*, red. D. Górecki, Łódź 2003, s. 11–12.
113. *Wstęp*, „Studia z Historii Społeczno-Gospodarczej XIX i XX Wieku” 2003, t. 1, red. W. Puś, s. 5.
114. *Juta*, [w:] *Wielka Encyklopedia Powszechna PWN*, t. 13, Warszawa 2003, s. 80.
115. *Uczelnia musi odpowiadać na wyzwania przyszłości*, „Kronika. Pismo UŁ” 2003, nr 3, s. 22–23.
116. *Wspólnie dla zjednoczonej Europy*, „Kronika. Pismo UŁ” 2003, nr 3, s. 26–28 (wersja w języku polskim i niemieckim).
117. *Pozytywne zmiany*, „Kronika. Pismo UŁ” 2003, nr 5, s. 3–4.
118. *Nowe wyzwania*, „Kronika. Pismo UŁ” 2003, nr 5, s. 10–11.

2004

119. *Okres wielkiego rozwoju gospodarczego 1862–1914*, [w:] *Żydzi łódzcy (Jews of Lodz)*, red. A. Machejek, Łódź 2004, s. 21–32 (wersja w języku polskim i angielskim).
120. *Szkoły żydowskie w Łodzi do 1914 r.*, „Tygiel Kultury” 2004, nr 4/6, s. 97–105.
121. *Wstęp*, „Studia z Historii Społeczno-Gospodarczej XIX i XX Wieku” 2004, t. 2, red. W. Puś, s. 5.
122. *Oczekujemy na nowe prawo*, „Kronika. Pismo UŁ” 2004, nr 5, s. 2–3.
123. *Poznański Izrael*, [w:] *Wielka Encyklopedia Powszechna PWN*, t. 22, Warszawa 2004, s. 195.
124. *Repphanowie*, [w:] *Wielka Encyklopedia Powszechna PWN*, t. 23, Warszawa 2004, s. 279.

2005

125. *Wpływ wielonarodowego dziedzictwa kulturowego Łodzi na współczesne oblicze miasta*, Łódź 2005, ss. 300 (współautorzy: M. Koter, M. Kulesza, S. Pytlas).
126. *Początki Łodzi przemysłowej*, [w:] *Wizerunek Łodzi w literaturze, kulturze i historii Niemiec i Austrii*, red. K.A. Kuczyński, Łódź 2005, s. 11–24.
127. *Dzieje Uniwersytetu Łódzkiego. Subiektywny przegląd*, „Kronika. Pismo UŁ”, R. 15, wyd. specjalne, Łódź 2005, s. 3–9.
128. *Subjective review. History of the University of Lodz*, „Kronika. Pismo UŁ”, R. 15, wyd. specjalne, Łódź 2005, s. 11–18.
129. *Stereotypy w badaniach nad historią społeczno-gospodarczą Polski XIX i XX wieku*, [w:] *Studia z dziejów Polski od końca XVIII do połowy XX wieku*, red. S. Pytlas, Łódź 2005, s. 195–208.
130. *Wstęp*, „Studia z Historii Społeczno-Gospodarczej XIX i XX Wieku” 2005, t. 3, red. W. Puś, s. 5.
131. *Przedmowa*, [w:] J. Kuciński, *Czterdziestolecie Wydziału Ekonomiczno-Socjologicznego Uniwersytetu Łódzkiego*, Łódź 2005, s. 5–6.
132. *Musimy być konkurencyjni*, „Kronika. Pismo UŁ” 2005, nr 4, s. 2–3.
133. *Spełnienie marzeń wielu pokoleń*, „Kronika. Pismo UŁ” 2005, nr 2, s. 3.
134. *Nawiązujemy do tradycji*, „Kronika. Pismo UŁ” 2005, nr 4, s. 7.
135. *Towarzystwo Akcyjne „La Czenstochovienne”*, [w:] *Wielka Encyklopedia Powszechna PWN*, t. 27, Warszawa 2005, s. 520.
136. *Towarzystwo Akcyjne Pabianickich Fabryk WYROBÓW Bawełnianych „Krusche i Ender”*, [w:] *Wielka Encyklopedia Powszechna PWN*, t. 27, Warszawa 2005, s. 520.
137. *Towarzystwo Akcyjne WYROBÓW Bawełnianych „I. K. Poznański”*, [w:] *Wielka Encyklopedia Powszechna PWN*, t. 27, Warszawa 2005, s. 520.
138. *Towarzystwo Akcyjne „Zawiercie”*, [w:] *Wielka Encyklopedia Powszechna PWN*, t. 27, Warszawa 2005, s. 521.
139. *Towarzystwo Schlosserowskiej Przędzalni Bawełny i Tkalni w Ozorkowie S.A.*, [w:] *Wielka Encyklopedia Powszechna PWN*, t. 27, Warszawa 2005, s. 530.
140. *Zakłady Lniarskie Żyrardów*, [w:] *Wielka Encyklopedia Powszechna PWN*, t. 30, Warszawa 2005, s. 204–205.

2006

141. [Rec.] M. Kulczykowski, *Żydzi – studenci Uniwersytetu Jagiellońskiego w Drugiej Rzeczypospolitej (1918–1939)*, Kraków 2004, „Studia z Historii Społeczno-Gospodarczej XIX i XX Wieku” 2006, t. 4, red. W. Puś, s. 286–290.

142. *Wstęp*, „Studia z Historii Społeczno-Gospodarczej XIX i XX Wieku” 2006, t. 4, red. W. Puś, s. 5.
143. *Słowo wstępne*, [w:] *Fenomen getta łódzkiego 1940–1944*, red. P. Samuś, W. Puś, Łódź 2006, s. 5–14.
144. *Konieczne oszczędności*, „Kronika. Pismo UŁ” 2006, nr 3, s. 3.
145. *Misja pozostaje niezmienna*, „Kronika. Pismo UŁ” 2006, nr 5, s. 2–3.

2007

146. *Szkolnictwo w Rawie i powiecie rawskim w okresie zaborów (1793–1914)*, [w:] *Siedem wieków szkolnictwa w Rawie*, red. E. Walczuk, Łódź 2007, s. 61–70.
147. *Modernizacja i rozbudowa Uniwersytetu*, „Kronika. Pismo UŁ” 2007, nr 3, s. 6–7.
148. *Wśród największych i elitarnych*, „Kronika. Pismo UŁ” 2007, nr 5, s. 3–4.
149. *Profesor zw. dr hab. Tadeusz Jałmużna (3.11.1939–23.09.2006)*, „Zeszyty Wiejskie” 2007, z. 12, s. 7–9.

2008

150. [Rec.] J. Kita, *Tomasz Potocki (1809–1861). Ewolucja postaw ziemianina polskiego*, Łódź 2007, „Studia z Historii Społeczno-Gospodarczej XIX i XX Wieku” 2008, t. 5, red. W. Puś, s. 415–418.
151. [Rec.] M. Szymczyk, *Polski przemysł papierniczy 1945–1989*, Duszniki Zdrój 2007, „Studia z Historii Społeczno-Gospodarczej XIX i XX Wieku” 2008, t. 5, red. W. Puś, s. 419–424.
152. *Dwie kadencje i jubileusz*, „Kronika. Pismo UŁ” 2008, nr 3, s. 4–6.
153. *Wstęp*, „Studia z Historii Społeczno-Gospodarczej XIX i XX Wieku” 2008, t. 5, s. 5–6.

2009

154. *Landbevölkerung auf den industriegebieten des Konigreichs Polen im 19 Jahrhundert. Ausberlandwirtschaftliches gewerbe*, „Studia Historiae Oeconomice” 2009, vol. 27, s. 41–47.
155. [Rec.] M. Galas, *Rabin Markus Jastrow i jego wizja reformy judaizmu. Studium z dziejów judaizmu w XIX wieku*, Kraków 2007, „Studia z Historii Społeczno-Gospodarczej XIX i XX Wieku” 2009, t. 6, s. 257–262.
156. [Rec.] L. Ziátkowski, *Między możliwym a koniecznym. Reformy państwa pruskiego w końcu XVIII i na początku XIX wieku a proces równouprawnienia Żydów ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji na Śląsku*, Wrocław 2007, „Studia z Historii Społeczno-Gospodarczej XIX i XX Wieku” 2009, t. 6, s. 263–266.
157. *Wstęp*, „Studia z Historii Społeczno-Gospodarczej XIX i XX Wieku” 2009, t. 6, s. 5.

2010

158. *Industrializacja ziem polskich w historiografii a problem udziału ziemiaństwa w tym procesie w XIX w. i na początku XX w.*, „Studia z Historii Społeczno-Gospodarczej XIX i XX wieku” 2010, t. 7, red. W. Puś, J. Kita, s. 7–19.
159. *Doctorat honoris causa Uniwersytetu Łódzkiego dla Profesora Władysława Bartoszewskiego*, „Przegląd Nauk Historycznych” 2010, R. 8, nr 2, s. 267–269.
160. *Tekst laudacji wygłoszonej w dniu 8 października 2009 r. z okazji nadania Profesorowi Władysławowi Bartoszewskiemu tytułu doktora honoris causa Uniwersytetu Łódzkiego*, „Przegląd Nauk Historycznych” 2010, R. 8, nr 2, s. 269–275.
161. *Szkolnictwo w Rawie i pow. rawskim w okresie zaborów (1793–1914)*, [w:] *Siedem wieków szkolnictwa w Rawie Mazowieckiej*, red. E. Walczuk, wyd. zmienne, Łódź 2010, s. 61–70.
162. *Doktor honoris causa*, [w:] *Teatr Kazimierza Dejmka*, red. A. Kuligowska-Korzeniowska, Łódź 2010, s. 25–26.
163. [Rec.] J. Szczepański, *Księżę Ksawery Drucki-Lubecki (1778–1846)*, Warszawa 2008, „Studia z Historii Społeczno-Gospodarczej XIX i XX Wieku” 2010, t. 7, red. W. Puś, J. Kita, s. 311–312.
164. [Rec.] A. Chwalba, *Historia powszechna. Wiek XIX*, Warszawa 2008, „Studia z Historii Społeczno-Gospodarczej XIX i XX Wieku” 2010, t. 8, red. W. Puś, J. Kita, s. 331–332.

2011

165. *Walki powstańcze w 1863 r. w Rawskim*, [w:] *In tempore belli et pacis. Ludzie, miejsca, przedmioty. Księga pamiątkowa dedykowana prof. dr. hab. Janowi Szymczakowi w 65-lecie urodzin i 40-lecie pracy naukowo-dydaktycznej*, red. T. Grabarczyk, A. Kowalska-Pietrzak, T. Nowak, Warszawa 2011, s. 447–454.

2012

166. *Mit rewolucji przemysłowej w historiografii polskiej*, [w:] *Mity i stereotypy w dziejach Polski i Ukrainy w XIX i XX wieku*, red. A. Czyżewski, R. Stobiecki, T. Toborek, L. Zaszkilniak, Warszawa–Łódź 2012, s. 122–128.

2013

167. *Statystyka przemysłu Królestwa Polskiego w latach 1879–1913: materiały źródłowe*, Łódź 2013, ss. 260.
168. *Walki powstańcze o Rawę w 1863 roku*, „Studia z Historii Społeczno-Gospodarczej XIX i XX Wieku” 2013, t. 12, red. J. Kita, s. 5–12.
169. *Przemysł okręgu staropolskiego w latach 1879–1913*, [w:] *Polska w XIX i XX wieku – społeczeństwo i gospodarka*, red. W. Caban, J. Szczepański, Kielce 2013, s. 33–42.

170. [Rec.] Jerzy Szczepański, *Działalność społeczna rodziny Gałęzowskich na emigracji polskiej we Francji na przełomie XIX i XX wieku*, Warszawa 2013, ss. 231, „Studia z Historii Społeczno-Gospodarczej XIX i XX Wieku” 2013, t. 12, red. J. Kita, s. 152–157.

2014

171. *Przemysł ziemiański guberni siedleckiej w latach 1879–1913*, „Zeszyty Wiejskie” 2014, z. 19, s. 407–416.

2015

172. *Zarys historii Uniwersytetu Łódzkiego 1945–2015*, Łódź 2015, ss. 387.

2016

173. *Przemysł ziemiański w Królestwie Polskim w latach 1879–1913*, [w:] *Miasto, region, gospodarka w badaniach geograficznych. W stulecie urodzin profesora Ludwika Straszewicza*, red. T. Marszał, Łódź 2016, s. 237–256.
174. *Ruskie oddziały wojskowe w służbie polskiej do początku XIV w.*, [w:] *Archaeologia et Pomerania. Studia ofiarowane prof. Tadeuszowi Grabarczykowi w 70. rocznicę urodzin i w 45-lecie pracy naukowo-dydaktycznej*, red. L. Domańska, A. Marciniak-Kajzer, A. Andrzejewski, S. Rzepecki, Łódź 2016, s. 385–392.
175. *Ziemiańskie gorzelnie w Królestwie Polskim w latach 1879–1913*, „Zeszyty Wiejskie” 2016, z. 22, s. 425–434.

2017

176. *Żydzi w wielonarodowej Łodzi do 1939 roku*, [w:] *Na wspólnym podwórku. Łódzki tygiel kultur i wyznań*, red. A. Walaszczyk, Łódź 2017, s. 117–148.
177. *XIV Powszechny Zjazd Historyków Polskich w Łodzi w 1989 roku (wspomnienie)*, „Rocznik Łódzki” 2017, t. 116, s. 35–44.
178. [Rec.] Joanna Sosnowska, *Opieka nad dziećmi w Łodzi w latach I wojny światowej*, Łódź 2017, ss. 495, „Studia z Historii Społeczno-Gospodarczej XIX i XX Wieku” 2017, t. 17, red. J. Kita, s. 217–221.

2018

179. *Przemysł w majątkach ziemiańskich Królestwa Polskiego w latach 1879–1913*, Łódź 2018, ss. 204.

2020

180. *Zarys historii Uniwersytetu Łódzkiego 1945–2020*, wyd. 2 (poprawione i uzupełnione), Łódź 2020, ss. 428.

SUMMARY

Jarosław Kita

Half a century in the service of science and Alma Mater

In 2020, Professor Wiesław Puś celebrates his 80th birthday. He has been associated with the University of Lodz for over half a century. He was employed in 1966 and obtained further academic degrees and titles at this university. In 1998, the President of the Republic of Poland awarded him the title of professor of humanities. The Jubilat's extensive output is dominated by works on the history of industry and the past of cities and industrial agglomerations of the Lodz region, followed by works on the history of Jews, the history of science and culture, and the history of the military. His works are known and appreciated by researchers, as evidenced by, among others numerous footnotes in various publications referring to the Professor's research findings. He is the author of 180 works, including 12 monographs and 20 articles in foreign languages. In the accomplishments of every academic teacher, educating young staff is extremely important. The professor promoted 8 doctors, over 300 masters, and more than 30 times was a reviewer of doctorates, in habilitation theses and for the title of professor. Professor W. Puś is able to skillfully combine scientific and didactic work with organizational activities. For two terms he was the honorable Rector of the University of Lodz, also for two terms he was Vice-Rector of Alma Mater, dean of the Faculty of Philosophy and History and head of the Department of Socio-Economic History. He is an honorary member of the Polish Historical Society and a member of the Lodz Scientific Society. He founded the scientific journal "Studies in Socio-Economic History of the 19th and 20th Centuries" in 2003. For his activities in various fields of academic activity, he was awarded with awards of ministerial ministers and the Rector of the University of Lodz.

Keywords: professor Wiesław Puś, historian, jubilee, University of Lodz

